

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. I. Ratio onstitutæ de legibus disputationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

POLITICORVM

LIBER QVINTVS.

DE LEGIBVS.

CAPVT I.

Ratio instituta de legibus disputatio- nis.

Rogandis
& seruan-
dis legibus
Respublica
seruatur.

LEGES Reipublicæ ferre salu-
tares, summæ est prudentiæ, &
auctoritatis; eas vero obserua-
re cuius præstantissimi. Nulla en-
nim res ciuitati est vtilior, aut
honestior, quam bonarum legum
custodia. De legibus itaque
disputare, leges iudicare,
nouas suadere, veteres emendare, antiquandas pro-
nunciare, principis esse, & summi principis esse vide-
tur: Venerari & exosculari leges, iussa capessere sub-
ditorum est. An ergo & ego de legibus disputabo? Id
quidem Theologo, & Philosopho necessarium est:
Iurifconsulti autem tota materia, lex est; sine lege enim
loqui erubescit. Politicus vero Reipublicam optime,
solidissimeque constituerit, si hoc effecerit, vt leges
optimæ ferantur, & late vigeant: Lex enim anima ci-
uitatis est, cuius vegetabili influxu viuunt, nutuque gu-
bernatur magnum hoc corpus. Et quemadmodum
Epilepticorum, phreneticorumque; *ras & vixus iuuicis*,
ex leges concussiones vehementer exhorrescimus, quia
præter animi voluntatem membra corporis detor-
quent, ita quoque Respublica, cum sopita vel pressa le-
ge, violentis motibus agitur, comitiali morbo labo-
rat, ingenti sonitu, & de repente castrata. De legibus
igitur & mihi dicendum est.

De legibus
agit Theo-
logus.

Non de singulis, id enim esset infiniti operis, nec
meæ professionis, totam enim iurisprudentiam, sa-
crarum, ciuiliūque legum scientiam, tractationemque
contineret ea disputatio: itaque generatim
de natura iuris, & legum; de causis & effectibus; de pro-
prietatibus, partibusque ea dicam, quæ ordinandæ
ciuitati sufficiant; & ad particularia decreta intelli-
genda, & constituenda conducant. Idque vt pluri-
mum de Imperatorum, Regum, & virorum consul-
tissimorum sententia, ex fidei historiarum, hoc est
humani generis, experimento.

Historia le-
gum explo-
ratrix est.

§. 2. Cum vero tam sint varia non modo natio-
num diuersarum, sed eiusdem etiam gentis institu-
ta, moreque; adeo vt quanquam falso, non sine oc-
casionem tamen dixerit olim non nemo: *Honesti, &
turpis discrimen sola opinione constare*: Mihi integrum
erit de omnibus Reipublicarum institutis meo
arbitratu iudicare, nec premi iudicium meum de-
bet illius Reipublicæ præiudicio, si pro me facient
aliam ciuitatum placita. Et de meo quoque iudi-
cio aliorum iudicia libera sunt.

Leges igitur expendam, & illis Reipublicam in-

struam. Et diuina quidem die ac nocte consideran-
da est. *Lex igitur Dei*, (inquit Amb. de 24. manf. fil.
Israel in 28. manf.) *exactissima quaque censura examinanda.*
& *omni qua potest, maiori sedulitate seruanda, ne ab ea
forte excidamus.* Hoc nos præsens mansio docet. *Baniacham
enim excitationem designat. Qui autem legem Dei percolat, no-
minima quidem vel syllaba, vel apex negligenter labatur, dili-
genter obseruat.*

Lex in om-
ni re confi-
deranda est.

§. 3. Hæc enim consideratio conscientiam dirigit,
mentem illuminat, & Reipublicam informat. Eam
ob rem & veterum multi, & mediæ ætatis scriptores
non pauci, nostrâ vero tempestate innumeri de le-
gibus tractarunt. Vetusissimus omnium quorum
momenta supersunt est Plato, cuius libri duode-
cim hodieque in manibus sunt. Si antiquitatem spe-
ctes tunc eruditi, si nostrâ tempora, parum accurati.
Secuti sunt deinde varii sed monumenta exciderunt.
Romanorum princeps Cicero tribus libris Platonis
sententiam exposuit: qui ante eum in Republica
floruerunt, summi viri de iure, & legibus responde-
runt.

Platonis o-
pus de legi-
bus vetustis-
simum est.

Tullius l. 1. de leg. Ego memini summos fuisse in ciuitate
nostrâ viros, qui id interpretari populo, & respondere soliti
sunt: sed eos magna professo, in paruis esse versatos. Quid enim
est tantum, quantum ius ciuitatis? quid autem tam exiguum
quam est munus hoc eorum, qui consuluntur? quam est populo
necessarium?

Secuti sunt deinde Iurifconsultorum exercitus
imperatorum ævo. Sed illi fere ex duodecim tabulis,
ex senatusconsultis, plebiscitis, principum decretis,
prudentium responsis sua, non ex intima philoso-
phia, vt etiam veteres, dogmata hausserunt. Quem-
admodum iure cauerent, quomodo rem suam tue-
rentur, de parietum, terminorum, viarum, stillicidiorum
iure disputarunt. Totam causam vniuersi iuris
ac legem parce attigerunt. Itaque merito queritur
Tullius, *veteres magna professo in paruis versatos.* Nam ius
ciuile quod illi præcipue tractant, in paruum & an-
gustum locum concluditur natura. *Natura autem iuris
nobis explicanda est, eaque ab hominis repetenda natura:
consideranda leges, quibus ciuitates regi debeant: cum hæc tra-
ctanda, quæ composita sunt, & descripta, iura, & iussa popu-
lorum, in quibus ne nostri quidem populi latebunt, quæ vocan-
tur iura ciuilia.*

Iuris & le-
gum vis ex
natura su-
mendæ est.

Ita Tullius, & causam ante reddiderat. Nullo in ge-
nere disputandi magis honesta patere, quid sit homini na-
tura tributum, quantam vim rerum optimarum mens hu-
mana contineat, cuius muneris colendi, efficiendique causa
nati, & in lucem editi sumus, quæ sit coniunctio hominum,
quæ naturalis societas inter ipsos. his enim explicatis, fons
legum & iuris inueniri potest. Non ergo à Prætoris edicto,
vt plerique nunc, neque à XII. tabulis, vt superiores, sed
penitus ex intima philosophia hauriendam iuris disciplinam
putas.

Ius ex Phi-
losofia.

§. 4. Hanc

§. 4. Hanc rationem D. Thomas in 1. 2. q. 90. Antoninus 1. p. t. 11. Hugo de potestate legum. Gerson 3. p. de vita spiritali. Et prima parte de potestate Ecclesiastica, & origine iuris ac legum. Vincentius Beluacensis in speculo mor. lib. 1. pagin. 2. Alphonsus à Castro, de poenali lege. Guilielmus Parisensis. Dominicus Sotus lib. 1. & 2. Ex Theologis Societatis; Gregorius de Valentia, quietiam in vniuersam Theologiam operibus editis, confutatisque hæreticis Germaniam illustrauit. Cui testimonium auditor eius Clemens octauus dedit, & doctorem doctorum appellauit.

Secutus G. de Valentia est Ioannes de Salas Castellanus, in quo præter profunda Theologia, & Philosophia, etiam peritia omnis iuris, & æquiritis apparet.

Gabriel Vasquez in 1. 2. disp. 150. & sequentibus, ique magno, & libero iudicio. Martinus Becanus præceptor meus breuiter, dilucide, & acute, vt & doctos instruere, & occupatis consulere possit. Prolixe eandem materiam Franciscus Soarez libris decem persecutus est, breuiter tamen, si tam vasti ingenii vbertatem, & cætera monumenta spectemus. Quos libros vt studiosis Theologia commendem, non opus est nouo encomio, id solum assero, verum esse, quod censores eius P. Fr. Ludouicus ab angelis, ordinis minorum prouincialis, & P. F. Vincentius Pereira ordinis prædicatorum pronunciarunt. Ludouici hæc est censura.

Soarez A fundi ingenij.

Theologia & canonici consulti sumus.

Ex mandato supremi sanctæ inquisitionis senatus, vidi hanc de legibus tractationem, ab admodum reuerendo & eruditissimo patre Francisco Soarez compositam, in qua summa & in ipso soluta eruditione difficultates huius materie disserit, & dissoluit; nihilque fidei repugnans in hoc tractatu continetur, nihil alma matris Ecclesia atque sacrorum patrum decretis aut bonis moribus contrarium: Imo potius in omnibus explicandis, qua hanc disputationem concernere possunt, tantum in ea eruditionis splendorem reperiri comperi, vt nihil superius, vel ad disputationem Theologicam, vel ad iuris pontificij interpretationem desiderari videatur. Quocirca tanquam Theologia, & Iuris Canonici eruditissimis necessariam, & republicæ Christianæ vtilissimam dignam iudico, quod typis excusa omnibus offeratur Dat. Olyssipone die 5. Maij, Anno Domini 1611.

Vincenii vero ista. Legi accurate de mandato supremi Senatus sanctæ Inquisitionis tractatum hunc de legibus in decem libros distinctum, Autore R. P. Doctore Francisco Soarez primario in Conimbricensi Academia Professore, dignumque suo autore iudico, plus enim in illo est, quod probatur aspectu, quam ore laudari possit, sicut de luce ait D. Ambrosius lib. 1. Exam. cap. 9. In communem ergo omnium vtilitatem typis mandari potest: Dat. in conuentu S. Dominici Olyssiponenfis die 5. Augusti Anno 1611.

Axiomaticis prudentum veterum principis, non ea disputabit.

§. 5. Theologi quidem de legibus disputant, vt animos hominum ad obedientiam, verique, & honesti cupiditatem inducant; mihi vero propositum est ostendere ex ratione, & natura iuris, ac legum, quam ratione ciuitas optime gubernetur. Ideoque & multas eorum disputationes intermittendas video, mihi que illa, quæ ab ipsis copiose disputata sunt, sumenda; multa etiam prætermittenda, quæ magis scholis, quam aulis, & tribunalibus vsurpantur, omnia vero ad vsum, vtilitatemque virorum in Republica versantium accommodanda.

Vnum est, quod monitos omnes velim, qui vel leges condunt, vel eas pro officio tuentur, vel exponunt; vt parcant legibus, quas ipsi probant. Præclare Lactantius libr. 4. institutionum diuin. Quicumque dat præcepta hominibus; ad vitam moresque fingit, aliorum quidem bona sunt, quæ præcipit; at ipsi eodem mo-

do viuendum est, quo docet esse viuendum: ne si aliter ille vixerit, præceptis suis fidem detrahat, leuioremque doctrinam suam faciat, si re ipsa resoluat, quod verbis nitatur astringere. Cum igitur quis non faciat, quæ præcipit, quæ insolentia est, vt homini libero velit leges, quibus ipse non pareat? Homines enim malunt exempla, quam verba: Parendum legibus, quas docet.

Quia loqui facile est, præstare difficile.

☉ (* *) ☉

C A P V T I I.

Definitio legum, & diuisio.

DEFINITIONES legum multæ sunt, quæ facile defendi, multo autem facilius impugnari possunt. Nihil enim est accurata definitione rarius. Omnis enim difficultas in definitionem reduci potest.

Aristotel. ad Alex. Καὶ ὁ νόμος ἐστὶν, λόγος αἰσθητῶν καὶ ἀμολογίαν κοινὴν πόλεως, μηνύων τοῖς θεοῖς πρὸς θεῖον ἕκαστου. Nam & lex est oratio, (ratio) communi ciuitatis consensu definita, ostendens, quomodo vnumquodque sit agendum.

Lex præcipit est a gentiorum.

Cicero lib. 1. de leg. Est autem lex ratio summa inserta in natura, quæ iubet ea, quæ facienda sunt, prohibetque contraria. Et lib. 2. de natura Deorum: Lex est recti præceptio, prauisque depulsio.

D. Thom. 1. 2. q. 91. a. 4. Lex est ordinatio rationis ad bonum commune ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata.

Papinianus l. lex est. ꝑ. de leg. Lex est commune præceptum, virorum prudentium consultum, delictorum quæ sponte, vel ignorantia committuntur, coercitio, sponso denique Republica communis.

Alphonsus à Castro: Lex est recta voluntas eius, qui vicem populi gerit, voce, aut scripto promulgata, cum intentione subditos obligandi ad illam.

Valentianus: Lex est quoddam rectum rationis practica decretum, ab eo qui curam communitatis gerit, sufficienter sancitum: & constitutum vt ex eius vi debeat necessario modus aliquis siue in re, siue in actione propter bonum commune adhiberi.

Ioannes de Salas: Lex est præceptum communitati impostum perpetuo obligans, nisi reuocetur.

Soarez lib. 1. cap. 12. Lex est commune præceptum, iustum ac stabile, sufficienter promulgatum.

Alias definitiones sponte prætereo. Vt lex est generale iussum populi, aut plebis rogante senatu. Gell. 10. cap. 20. Et:

Lex est quod populus Romanus senatorio magistratu interrogante, velut consule, constituebat. Nam particulare ius continent.

Mihi definitiones illæ pleræque commoda interpretatione videntur posse ad veram intelligentiam, explicationemque referri.

Vt igitur rem ipsam ob oculos ponamus, in legum significato & ipsa re multa sunt confideranda.

§. 2. Primo legem Hebraei vocant תורה à תור quod est explorare considerare, ordinare. תורה est enim ordo, ratio, ordinatio; nam exploratio ordinatissime procedit, cum prudenter rem indagat. Esth. 2. 12. tempus seu ordinem designat. Verum malo à תורה deducere, quod est, docere: & latissime apud Hebræos accipitur, vt sit ratio, doctrina, dispositio, iudicium, statutum. Græcis νόμος dicitur, non tam à pascendo, quam suum ius vnicuique distri-

Lex hebraea ab ordinando, Græcis à distribuendo dicitur.